

Unitat **2**

Aportació a la simbologia des del disseny i la comunicació visual:

Els símbols dels jocs de la xxv olimpíada de Barcelona'92

En el període d'aquest lliurament estudiareu els símbols dels jocs de la XXV olimpíada de Barcelona'92, des del punt de vista del llenguatge del símbol.

[*els símbols dels jocs de la XXV olimpíada de Barcelona'92*, Josep Ma Trias]

Índex de la unitat:

- 1.** Concurs per a l'obtenció del símbol i logotip oficial
- 2.** Sobre el llenguatge del símbol
- 3.** Sobre la mediterraneïtat del símbol
- 4.** Sobre la universalitat i la humanitat de l'esport i els jocs olímpics
- 5.** Sobre els colors
- 6.** Sobre el dinamisme
- 7.** Sobre el logotip
- 8.** L'olimpíada cultural
- 9.** Voluntaris'92
- 10.** Pictogrames d'esports
- 11.** Símbol i logotip per als jocs olímpics

1. Concurs per a l'obtenció del símbol i logotip oficial

L'octubre de 1987, una comissió assessora del Comitè Organitzador dels Jocs Olímpics de Barcelona'92 formada per catorze experts en disseny recomanà realitzar un concurs restringit per a l'obtenció del símbol i de la mascota olímpics. Es van proposar diversos noms, i finalment van ser invitats a concursar els sis professionals més votats en ambdues categories.

L'1 de desembre del mateix any, un jurat integrat per professionals del disseny i de la comunicació i representants del COOB'92 decidí elegir per 17 vots sobre 18 la proposta de símbol i logotip presentada per Josep M. Trias per als Jocs Olímpics de Barcelona'92.

2. Sobre el llenguatge del símbol

Una de les premisses bàsiques de l'orientació dels projectes fou la necessitat de diferenciar-se de les imatges característiques de les celebracions anteriors dels Jocs Olímpics o de les candidatures.

Aquesta consideració no sorgí pas d'unes exigències d'originalitat, sinó de la constatació que el símbol no podia ser realitzat amb un vocabulari tècnic, geomètric o tecnològic. Ni Barcelona ni tampoc Catalunya o Espanya no poden «vendre» una imatge de caràcter tecnologista. És innegable que internacionalment Barcelona s'associa amb Picasso, Miró, Dalí, Gaudí o Tàpies; aquesta evidència conduïa a la necessitat de definir un llenguatge més humà, més càlid, més artístic, més creatiu, més personal; en suma, més coherent amb els valors comunicatius que calia transmetre.

Ja des del començament del projecte, vaig considerar la possibilitat que el símbol tingués la condició de «dibuixat a mà» i no amb instruments propis de llenguatges més tecnificats. El traç apareixia així com a característica fonamental del símbol.

En els nombrosos croquis, esborranys i notes prèvies, aquesta valoració del traç gràfic apareixia de manera insistent com una de les alternatives més consistentes; nombrosos assaigs de mil traços de retolador es barrejaven

contínuament amb esbossos de continguts més anecdòtics, desestimats a l'etapa final de concreció del símbol. El color que apareix en el resultat final com un dels seus elements més característics va fer acte de presència un cop la definició constructiva del disseny va haver arribat a un elevat grau de concreció.

3. *Sobre la mediterraneïtat del símbol*

Barcelona és una ciutat portuària, d'història mil·lenària, i és difícil —per no dir impossible— dissociar el mar de l'esdevenir històric de la ciutat.

El mar és, a més a més, el Mediterrani, que configura inequívocament una personalitat extravertida, expressiva, lluminosa, dinàmica, colorista, desimbolta, lliure, directa i humana.

Sens dubte aquests conceptes diferencien i identifiquen Barcelona i la seva cultura, i, per tant, aquesta personalitat havia de reflectir-se en el caràcter del símbol que havia de representar i identificar els Jocs Olímpics barcelonins. Havia de ser, doncs, un disseny que pogués ser definit com un símbol mediterrani.

Aquest criteri de mediterraneïtat era una nova justificació de la necessitat de diferenciar aquest disseny de les imatges gràfiques de convocatòries olímpiques anteriors, que majoritàriament poden ser definides com a elaboracions geomètriques molt allunyades d'aquest caràcter expressiu que el disseny havia de comunicar.

4. *Sobre la universalitat i la humanitat de l'esport i els jocs olímpics*

Habitualment la imatge dels Jocs Olímpics anteriors s'havia centrat en símbols de ciutats o països, o bé en els seus edificis o altres elements emblemàtics, com ara escuts o banderes.

Des d'un primer moment es considerà que els símbols que en aquest camp podia aportar Barcelona —creus i barres, senyera, Sagrada Família, monument a Colom— comportaven un cert perill de caure en un anecdotisme excessiu, molt allunyat en tot cas del pretès universalisme del símbol i amb un risc evident de possibles equívocs semàntics. Un símbol excessivament localista restringiria el camp semàntic necessari per a constituir un missatge representatiu de Barcelona-Catalunya-Espanya, paper que necessàriament havia d'assumir el logotip.

A part aquesta universalitat, hi concorrien els valors expressius propis dels Jocs Olímpics, una dimensió que es podria qualificar d'esportivo-olímpica.

Els Jocs són una manifestació esportiva d'àmbit internacional protagonitzada per esportistes, per homes i dones. ¿Per quina raó no dissenyar un símbol que utilitzés la síntesi d'una figura humana en actitud esportiva?

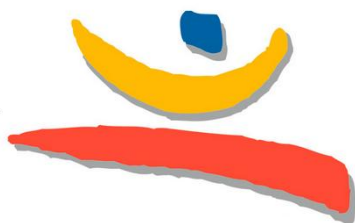
El símbol dissenyat pretén ser una síntesi (gairebé rupestre o arqueològica) d'un individu (un home o una dona) en actitud dinàmica (corrent o saltant), valors acumulats als descrits anteriorment. L'home com a protagonista d'uns Jocs Olímpics, l'atleta mediterrani. D'aquesta manera, el símbol admet dues lectures; una, primera i immediata, de centrada en els seus valors tàctils; i una altra, més reflexiva i induïda, d'uns certs valors de figuració.

5. Sobre els colors

Els colors de les ensenyes de Barcelona, Catalunya i Espanya són fonamentalment el groc i el vermell. Per tant, si el propòsit era identificar aquesta triple realitat topogràfica i política, no podíem deixar de fer-los servir.

Una característica especial de la mediterraneïtat de Barcelona, a la qual he al·ludit, hi aconsellà la incorporació del **blau** representatiu del mar, color fonamentalment fred, en evident contrast amb els altres dos, càlids.

El color **vermell** s'associa a la vida (sang), al foc (calor), a la passió, als sentiments, al dolor i a la llibertat.

El **groc**, al sol, a la llum, a la comprensió, a la intuïció, a l'intel·lecte i als valors humans. Per la seva banda, el blau s'associa al mar, al cel, a la llum del dia, al pensament, a la constància, a la justícia i a la fredor.

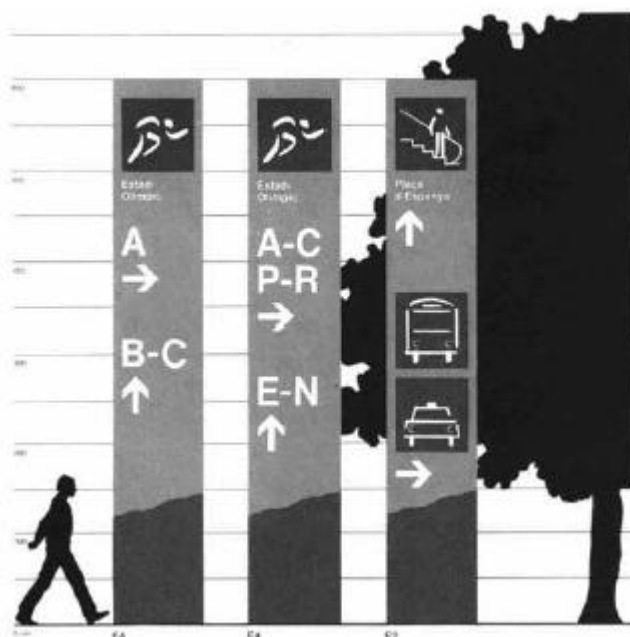
D'aquesta manera, també la dimensió cromàtica —a més de contribuir decisivament a la definició material del disseny i al seu desplegament posterior— assumia un paper propi i característic en el valor expressiu global del símbol.

6. Sobre el dinamisme

El símbol mostra la intenció d'un desplaçament (d'esquerra a dreta, en el sentit ordinari de la lectura) en actitud de saltar o de córrer.

Els braços oberts i estirats contribueixen al dinamisme del símbol, mentre que el cap —deixat en una posició més estàtica— equilibra El conjunt, configurant un eix central de rotació.

és el salt de l'atleta per damunt de Barcelona i les anelles olímpiques, que fa de base sustentadora de la composició. Però també és, al seu torn, un salt d'alegria quan es guanya una medalla, o l'actitud de braços oberts, símbol universal de l'hospitalitat.

7. Sobre el logotip

El logotip Barcelona'92 ha estat compost amb una tipografia Times Demi Bold (New Roman), que posseïx unes referències culturals d'antiguitat i romanitat, de llatinitat i de serietat.

Una tipografia que pels seus trets opera perfectament com a element pont entre els valors essencialment tàctils del traç i el mecanisme geomètric del símbol de les cinc anelles olímpiques, paper emfasitzat per la seva disposició

entre l'un i l'altre (insòlita, si jutgem pels desenvolupaments gràfics associats de les últimes celebracions dels Jocs Olímpics).

Enfront de la fredor, l'aparent asèpsia i la pretesa «modernitat» de les tipografies de pal sec (Futura i Helvètica, fonamentalment), la utilització d'una Times, que, malgrat el seu origen saxó, es revela com a hereva directa de la capital romana, significa un compromís decidit cap a una nova cultura de la tipografia.

8. *L'olimpíada cultural*

Amb la designació de Barcelona com a seu dels Jocs de la XXV Olimpíada Barcelona 1992, el COOB'92 adquirí el compromís de portar a terme un ampli programa cultural durant els quatre anys de durada de l'Olimpíada.

La línia que se segueix en aquest programa, d'acord amb els principis olímpics d'amistat entre els pobles, de creativitat i concurrència harmònica, és la d'intercanvi universal associat amb l'esport i amb la gran festa de la joventut que són els Jocs Olímpics, i vindrà a ser un pròleg adequat durant els quatre anys anteriors a l'Olimpíada, com també durant la celebració dels Jocs.

Per a la identificació d'aquesta Olimpíada Cultural s'ha creat un logotip que acompanyarà totes les activitats que es desenvolupin en el marc del programa.

Logotip

El formen els elements següents:

Un fons vermell (color olímpic) quadrat.

Les sigles «OC» de l'Olimpíada Cultural: formades a partir d'un fragment del símbol de les anelles olímpiques, situen la cultura en el context olímpic i formen un «logotip» reduït a sigles memoritzables.

El símbol oficial dels Jocs Olímpics de Barcelona'92: situat estratègicament en el marge superior dret del fons i damunt de les sigles «OC», col·labora en l'equilibri dels tres elements configuradors de la imatge, alhora que barcelonitza inequívocament el conjunt.

Tipografia Times Demi Bold: és la mateixa amb què s'ha compost el logotip «Barcelona'92»; aconseguix així una coherència tipogràfica, a més d'un caràcter marcadament cultural.

9. Voluntaris'92

Per a un millor funcionament intern i extern de tota l'organització que comprèn uns Jocs Olímpics, s'ha creat un equip de Voluntaris que col·laboren i participen de manera directa en diverses funcions segons les necessitats de l'organització.

Aquestes funcions, entre altres, inclouen des d'un servei complet de traductors fins a la informació de control d'accessos, passant per la informació general al públic, missions d'acompanyament, feines d'auxiliars de competició, d'ajuda tècnica en el centre de Ràdio i TV, etc.

Per a la identificació d'aquest equip de Voluntaris s'ha creat un logotip que acompanyarà totes les activitats que desenrotllin les persones que integren l'equip.

Logotip

El formen els elements següents:

Un doble fons vermell i blau (colors olímpics) rectangular horitzontal, amb el final inferior «trencat», que li confereix un caràcter cultural jove, dinàmic, viu i no mecànic.

La paraula «Voluntaris'92» en negatiu blanc, composta amb la mateixa tipografia Times Demi Bold del logotip «Barcelona'92» i de l'«Olimpíada Cultural Barcelona'92», a fi d'aconseguir la coherència tipogràfica.

Substitució de la «i» (en català) i de les «io» (en castellà) pel símbol dels Jocs Olímpics de Barcelona'92, per tal de personalitzar el nom i de barcelonitzar el concepte de Voluntari, a més de pretendre superar el fet del bilingüisme.

11. Pictogrames d'esports

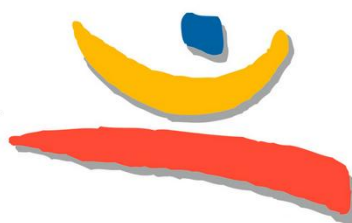
La sèrie de pictogrames proposada per a la simbolització dels esports olímpics té el seu origen en el mateix símbol dels Jocs de Barcelona'92.

El símbol, com a síntesi antropomòrfica d'un atleta en actitud dinàmica o de salt, suggerí, ja des del primer moment de la seva obtenció, la possibilitat de realitzar les variacions suficients perquè poguessin ser associades als diversos esports olímpics, d'altra banda ja coneguts i assumits internacionalment en la seva forma de pictograma.

Se satisfà així, des de la mateixa concepció del disseny, una de les condicions bàsiques dels pictogrames: la de la creació d'una imatge unitària dels Jocs Olímpics que serveixi de vehicle als significats centrals que se li atribueixen. En aquest cas, els valors bàsics d'un disseny de qualitat, amb voluntat humanista, de sociabilitat i d'identificació amb la cultura pròpia i el seu entorn mediterrani.

Els tres elements antropomòrfics del símbol es converteixen en els tres elements bàsics de l'estructura dels pictogrames d'esports: el punt blau proposa la significació del cap; la línia groga proposa la significació dels braços; la línia vermella proposa la significació de les cames.

Les diferències amb els anteriors sistemes de pictogrames són notables. Hi ha diferències en els elements que componen l'estructura dels pictogrames i també en les formes d'articulació d'aquests elements.

L'estructura es compon, ara, únicament de tres elements: cap, braços i cames. A diferència de totes les experiències anteriors, no hi ha un element propi per a representar el tronc del cos. La percepció del tronc de l'atleta ha de ser el resultat de la percepció del conjunt del pictograma. La identificació

del cos es confia a una acció descodificadora del receptor, que hi ha d'aportar la seva pròpia imaginació.

La segona gran diferència es troba en la forma d'articulació que s'estableix entre els elements que componen el pictograma.

Mentre que, en les sèries anteriors, aquests elements (cap, cos i cames) s'articulaven d'acord amb un codi geomètric estricte i amb un nombre limitat de combinatòries, en els nous pictogrames de Barcelona'92 aquesta combinatòria és oberta, menys codificada o normalitzada i, per tant, més creativa.

Els pictogrames de Barcelona no pertanyen a cap sistema articulat, sinó a un llenguatge plenament icònic, format per analogies entre la percepció visual del pictograma i el record que cada receptor té de les pràctiques esportives, ja sigui per la visió directa de l'esport o per l'experiència visual a través dels mitjans de comunicació.

El treball de disseny realitzat ha consistit en la investigació de les possibilitats d'extrapolació de l'estil gràfic del símbol de Barcelona'92 als diferents esports olímpics, procurant un màxim de comprensió, expressivitat i personalització.

12. *Símbol i logotip per als Jocs Paralímpics*

El símbol dels IX Jocs Paralímpics de Barcelona'92 té el seu origen en el dels Jocs Absoluts de Barcelona'92.

La identitat dels Jocs Paralímpics havia de poder ser reconeguda i associada a la dels Jocs Absoluts, però no podia ser la mateixa, havia de tenir una imatge pròpia.

Així, doncs, el símbol dissenyat pretén transmetre els mateixos conceptes d'humanitat i mediterraneïtat mitjançant l'expressió humanitzada i antropomòrfica del seu traç, i pel seu triple colorit: blau del Mediterrani, groc del sol i vermell de vida.

D'altra banda, al cap blau centrat i als braços grocs oberts en senyal d'acolliment i d'alegria s'hi afegeix un tercer element vermell circular que l'acaba de caracteritzar i que pretén ser una síntesi entre unes cames i l'element principal de la universal i simbòlica cadira de rodes dels disminuïts físics.

Els logotips «Paralímpics» i «Barcelona'92» han estat compostos amb el mateix tipus de lletra utilitzada en els dels Jocs Absoluts a fi de donar al símbol el mateix contrast de caràcter gràfic i tipogràfic.

